

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В ХОДІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННИХ ЗАВОЛОДІНЬ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ВЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

LEGAL AND ORGANIZATIONAL PRINCIPLES FOR CONDUCTING COVERT INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS DURING THE INVESTIGATION OF ILLEGAL SEIZURE OF VEHICLES COMMITTED BY MINORS

Соломатіна О.С., аспірантка

Харківський національний університет внутрішніх справ

Розглянуто проблемні питання застосування негласних слідчих (розшукових) дій (далі - НСРД) в ході розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Наголошено, що в рамках європейської інтеграції відбувається зближення правових систем України та ЄС, що обумовлює потребу в науковій розробці загальних доктринальних поглядів як правової ідеологічної основи застосування спеціальних методів розслідування. Визначено, що у національній правовій системі України «спеціальні методи розслідування» злочинів відомі як «негласні слідчі (розшукові) дії». Зазначено, що переважна більшість фактів незаконного заволодіння транспортними засобами розкривається за допомогою негласних методів отримання інформації. Констатовано, що правова регламентація застосування НСРД передбачена кримінальним процесуальним законодавством України у відповідності з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також рішень ЄСПЛ. Охарактеризовано стан опрацювання вітчизняними вченими проблематики організації підготовки та проведення НСРД в ході розслідування злочинів, зокрема, незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми. Проаналізовано погляди науковців з теоретичних та практичних проблем застосування НСРД у кримінальному процесі України. Показана роль суду та прокуратури в організації контролю та нагляду за дотриманням законності та забезпеченням прав і свобод людини при проведенні НСРД. Визначено найбільш доцільні для проведення підрозділами Національної поліції України НСРД в ході розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами. Розглянуто організаційно-тактичні засади проведення НСРД, серед яких: зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; спостереження за особою, річчю або місцем; аудіо-, відеоконтроль особи; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; зняття інформації з електронних інформаційних систем. Зазначено, що в сучасних умовах процес розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, характеризується підвищеною складністю, що вимагає чіткої організації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час підготовки та проведення НСРД.

Ключові слова: спеціальні методи розслідування, негласні слідчі (розшукові) дії, досудове розслідування, незаконне заволодіння транспортними засобами, неповнолітні, слідчі та оперативні підрозділи.

The problematic issues of the use of covert investigative (search) actions in the course of the investigation of illegal possession of vehicles committed by minors are considered. It is emphasized that within the framework of European integration, the legal systems of Ukraine and the EU are approaching each other, which necessitates the scientific development of common doctrinal views as the legal ideological basis for the use of special investigation methods. It is determined that in the national legal system of Ukraine, "special investigation methods" of crimes are known as "covert investigative (search) actions". It is noted that the vast majority of cases of illegal possession of vehicles are revealed using covert methods of obtaining information. It is stated that the legal regulation of the use of covert investigative (search) actions is provided for by the criminal procedural legislation of Ukraine in accordance with the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as well as the decisions of the European Court of Human Rights. The state of development by domestic scientists of the problems of organizing the preparation and conduct of covert investigative (search) actions during the investigation of crimes, in particular, illegal possession of vehicles committed by minors, is described. The views of scientists on the theoretical and practical problems of applying covert investigative (search) actions in the criminal process of Ukraine are analyzed. The role of the court and the prosecutor's office in organizing control and supervision over compliance with the law and ensuring human rights and freedoms during the conduct of covert investigative (search) actions is shown. The most appropriate covert investigative (search) actions for the units of the National Police of Ukraine during the investigation of illegal possession of vehicles are determined. The organizational and tactical principles of conducting covert investigative (search) actions are considered, including: removing information from electronic communication networks; establishing the location of a radio electronic device; observation a person, thing or place; audio- and video-control of a person; inspection of publicly inaccessible places, housing or other possessions of a person; removing information from electronic information systems. It is noted that in modern conditions, the process of investigating the illegal possession of vehicles committed by minors is characterized by increased complexity, which requires a clear organization of interaction between investigative and operational units during the preparation and conduct of the covert investigative (search) actions.

Key words: special investigation methods, covert investigative (search) actions, pre-trial investigation, illegal possession of vehicles, minors, investigative and operational units.

Актуальність теми. Зацікавленість України у подальшій інтеграції в європейське співтовариство зумовлює необхідність гармонізації українського законодавства з орієнтацією на захист прав і свобод людини і громадянина. В рамках європейської інтеграції відбувається не лише зближення національних правових систем, але й формування нового правопорядку, який не просто базується на органічному об'єднанні здобутків але й забезпечує їх конвергенцію в межах правової системи Європейського Союзу. Таке зближення обумовлює потребу в науковій розробці системи загальних доктринальних поглядів як правової ідеологічної основи застосування спеціальних методів розслідування. Дана «синтаксична конструкція – «спеціальні методи розслідування злочинів», зумовлена тим, що саме так йменує відповідні слідчі

(розшукові) заходи Європейський суд з прав людини» [1].

Законодавчий досвід європейських країн свідчить, що застосування спеціальних методів розслідування, саме собою не становить порушення права на справедливий судовий розгляд. У національній правовій системі України «спеціальні методи розслідування злочинів» відомі як «негласні слідчі (розшукові) дії», які згідно з положеннями ст. 246 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [2], проводяться щодо підозрюваного чи іншої особи, якщо лише в результаті їх проведення є можливість отримати відомості про злочин і особу, яка його вчинила, чи встановити обставини, що мають значення для досудового розслідування. Основний задум введення в КПК України такого інституту як негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), був спрямо-

ваний на гармонізацію негласної діяльності з досудовим розслідуванням. Водночас, слід наголосити, що згідно ч. 5 ст. 9 КПК України проведення НСРД уповноваженими законом суб'єктами повинно відбуватися відповідно до практики ЄСПЛ та положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.) [3].

Важливість розгляду питання про застосування НСРД в ході розслідування злочинів обумовлена тим, що «переважна більшість фактів незаконного заволодіння транспортними засобами розкривається за допомогою негласних засобів отримання інформації, адже тільки 5–10 відсотків осіб, причетних до таких фактів, затримуються на місці вчинення злочину або за «гарячими слідами». Тільки завдяки планомірній та узгодженій роботі слідчих та оперативних підрозділів вдається встановити осіб, які вчинили досліджувані злочини, а також транспортний засіб, яким незаконно заволоділи» [4, с. 152].

Однією із причин низьких показників розкриття злочинів є не проведення НСРД у кримінальних провадженнях, у тому числі щодо неповнолітніх, які можуть бути причетними до вчинення злочинів. Це, на думку О.Ю. Татарова, «свідчить про відсутність відповідної інформації та неналежний збір матеріалів для ініціювання та подальшого отримання дозволу суду на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Невикористання слідчими можливостей отримання відомостей про злочин шляхом проведення певної НСРД призводить до того, що під час розслідування корисливо-насилені злочини негласні слідчі (розшукові) дії не проводяться взагалі, відповідно тяжкі злочини залишаються нерозкритими, а в інший спосіб, слідчим шляхом, їх розкриття практично неможливе» [5, с. 70].

Мета публікації полягає у дослідженні правових та організаційних засад проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також визначення найбільш дієвих з них для застосування підрозділами Національної поліції України в ході розслідування незаконних заволодінь транспортними засобами, вчинених неповнолітніми.

Стан опрацювання проблематики. Питання організації і проведення негласних слідчих (розшукових) дій досліджувались у наукових працях О. М. Бандурки, Б. І. Бараненко, М. Л. Грібова, С. М. Гусарова, С. В. Єськова, В. В. Загамули, І. Л. Калімбета, О. В. Меживого, М. А. Погорецького, В. Д. Пчолкіна, С. Р. Тагієва, О. Ю. Татарова, В. Г. Уварова, О. В. Федосової, М. С. Цуцкірідзе, О. О. Юхна та інших. Вітчизняними вченими зроблено значний внесок у розв'язання теоретичних та практичних проблем застосування НСРД у кримінальному процесі України. В науковій літературі висвітлені: поняття, сутність, правові засади та підстави проведення НСРД [6, с. 138; 7, с. 157-159]; досліджено специфічні правовідносини, що виникають між її суб'єктами та іншими учасниками досудового розслідування [8, с. 455]; удосконалено порядок використання результатів НСРД у кримінальному судочинстві [9, с. 50-56]; розроблено пропозиції спрямовані на удосконалення організації і тактики їх застосування з урахуванням міжнародних стандартів забезпечення прав і свобод людини [10; 11, с. 158-169].

Водночас, аналіз наукових досліджень і матеріалів практики показав, що існуючі проблеми у роботі слідчих та оперативних працівників певною мірою обумовлені невирішеністю окремих організаційних та правових питань щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Зокрема, вивчення стану роботи з розкриття та розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми, вказує на недостатній рівень взаємодії слідчих та оперативних працівників Національної поліції України при їх проведенні. Зазначені невирішені питання обумовлюють необхідність детально розглянути і розкрити специфіку застосування НСРД в ході розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми.

Виклад основного матеріалу. За часи незалежності України в державі розроблено правову основу застосування спеціальних (негласних) методів розслідування. Так, правову основу застосування НСРД в процесі розслідування злочинів становлять Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативно-розшукову діяльність» та інші нормативно-правові акти [12; 2; 13; 14; 15; 16].

Слід зазначити, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до статті 289 Кримінального кодексу України щодо протидії незаконному заволодінню транспортним засобом» від 3 вересня 2020 року посилені кримінальна відповідальність за його вчинення «з використанням електронних пристроїв для втручання в роботу технічних засобів охорони, або якщо предметом незаконного заволодіння є транспортний засіб, вартість якого становить від ста до двохсот п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» (ч. 2); «предметом незаконного заволодіння є транспортний засіб, вартість якого у двісті п'ятдесят і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян» – «караються позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна або без такої» (ч. 3); а також «застосування насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства» [17; 18]. Це вказує на законні підстави застосування НСРД за ознакою тяжкості злочину.

Під час розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, які вчинено в умовах неочевидності, та в яких встановити причетних до них осіб на першочерговому етапі не виявилось можливим, оперативними працівниками за дорученням слідчого необхідно проводити НСРД, направлені на відпрацювання фактичних даних, отриманих на місці події. У разі отримання інформації стосовно осіб, які можуть бути причетними до вчинення злочинів, оперативним працівникам доцільно ініціювати перед слідчим проведення НСРД та перевірку зазначених осіб за криміналістичними та оперативними обліками. Слідчий в свою чергу повинен узгодити рішення щодо проведення НСРД з прокурором, який здійснює процесуальне керівництво.

І. В. Хоменко справедливо зазначає, що «під час узгодження рішення про проведення НСРД прокурор, який здійснює процесуальне керівництво: перевіряє підстави, мету проведення НСРД; надає вказівки щодо проведення забезпечуючих процесуальних дій; надає доручення слідчому про проведення НСРД. Під час внесення клопотання прокурор, який здійснює процесуальне керівництво: клопоче про надання дозволу на проведення НСРД; обґрунтовує клопотання перед керівником органу прокуратури; надає вказівки слідчому, який здійснює досудове розслідування щодо збирання додаткових доказів для обґрунтування такого клопотання» [19, с. 117].

На думку В.О. Шерудило, важливим моментом в організації підготовки НСРД у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх є судовий контроль в процесі отримання дозволу суду на їх проведення [20, с. 312]. Як зазначає С. Р. Тагієв «ухвала судді, згідно з КПК України, повинна бути мотивованою. У такий спосіб суд дає оцінку дослідженому (з точки зору необхідності вирішення) питанню про проведення зазначених НСРД. При цьому суд не має права вирішувати питання про винуватість особи у вчиненні злочину, давати оцінку доказам з точки зору їх достовірності та достатності для кваліфікації діянь особи або вирішувати інші питання, які потребують вирішення під час судового розгляду справи» [21, с. 197].

Відповідно до «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», після отримання ухвали судді уповноважений оперативний підрозділ для виконання доручення слідчого, прокурора, з ура-

хуванням необхідності забезпечення умов для проведення НСРД, залучає на підставі свого завдання відповідні оперативні та оперативно-технічні підрозділи Національної поліції України. До завдання долучається ухвала слідчого судді, а у випадках, передбачених ст. 250 КПК України, постанова слідчого, узгоджена з прокурором, чи постанова прокурора про дозвіл на проведення НСРД та зареєстрований з дотриманням режиму секретності в РСО підрозділу-ініціатора магнітний, оптичний, електронний або інший матеріальний носій інформації, на якому фіксуватимуться відомості за результатами НСРД [16].

Для ефективного розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, на початковому етапі вважаємо доцільним проведення, перш за все, таких НСРД, які надають можливість встановити особу злочинця, виявити речові докази і свідків вчинення злочину, можливість встановлення місця перебування викраденого транспортного засобу. У відповідності до слідчої ситуації та версій доцільно також проведення НСРД, спрямованих на встановлення та фіксацію фактичних даних, що свідчать про причетність неповнолітніх осіб до вчинення злочину. Доцільність проведення конкретної НСРД пов'язана з вирішенням завдань, обумовлених слідчою ситуацією, що склалася на певному етапі розслідування, а також можливістю отримання значимої для кримінального провадження інформації [22, с. 190-194].

Найчастіше у провадженнях щодо незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, проводяться такі НСРД: зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; аудіо-, відеоконтроль особи; зняття інформації з електронних інформаційних систем; спостереження за особою, річчю або місцем; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.

Аналіз судово-слідчої практики свідчить, що однією з найбільш розповсюджених НСРД в ході розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, є зняття інформації з електронних комунікаційних мереж. Згідно з ч. 1 ст. 263 КПК України «зняття інформації з електронних комунікаційних мереж (комплекс технічних засобів електронних комунікацій та споруд, призначених для надання електронних комунікаційних послуг) є різновидом втручання у приватне спілкування, що проводиться без відома осіб, які використовують засоби електронних комунікацій (телекомунікацій) для передавання інформації, на підставі ухвали слідчого судді, якщо під час його проведення можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження» [2]. Для проведення зняття інформації з електронних комунікаційних мереж слідчий під час досудового розслідування має встановити ідентифікаційні ознаки, які дозволяють унікально ідентифікувати: абонента спостереження (споживача телекомунікаційних послуг); транспортну телекомунікаційну мережу, якій належить номер абонента спостереження; кінцеве обладнання – його ідентифікатор для розпізнання в телекомунікаційній мережі або адресу точки підключення кінцевого обладнання для публічних фіксованих дротових мереж телекомунікацій.

Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж є однією з найбільш результативних НСРД, оскільки її проведення зумовлено: необхідністю встановлення кола зв'язків неповнолітніх підозрюваних із метою виявлення невідомості співучасників; отримання інформації щодо складу учасників організованого злочинного угруповання неповнолітніх, а також планування злочинної діяльності та розподілу ролей.

В ході розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, вкрай важливим є виявлення радіоелектронних засобів та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мере-

жах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, які територіально та часом активування знаходилися в зоні вчинення злочину, або встановлення осіб, яким належать зазначені засоби і пристрої. Така НСРД як *установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу) передбачена* ст. 268 КПК України і полягає у «застосуванні технічних засобів для отримання від мережевої інфраструктури або мобільного кінцевого (термінального) обладнання відомостей про місцезнаходження мобільного кінцевого (термінального) обладнання (точки його підключення до мережі), а в мережі фіксованого зв'язку – даних про фізичну адресу кінцевого пункту мережі, без розкриття змісту повідомлень, що передаються, якщо в результаті проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії можливо встановити обставини, які мають значення для кримінального провадження» [2].

Проведення цієї дії дозволяє у ході досудового розслідування вирішити розшукове завдання щодо встановлення факту знаходження у певному місці та часі конкретної неповнолітньої особи, якій належить та (або) у якій знаходиться в користуванні радіоелектронний засіб та інший радіовипромінювальний пристрій, активований у мережі оператора рухомого (мобільного) зв'язку.

Необхідність проведення радіорозвідки, як зазначає В. В. Піддубний, зумовлена тим, що вона «забезпечує отримання даних, які сприяють оперативному розшуку особи, підозрюваної у причетності до вчинення злочину, за рахунок встановлення місцезнаходження її персональної радіостанції стільникового радіозв'язку (тобто мобільного телефону). Це робиться шляхом встановлення місцезнаходження у визначений проміжок часу радіоелектронних засобів та інших радіовипромінювальних пристроїв, активованих у мережах операторів рухомого (мобільного) зв'язку, а також осіб, які або використовували ці засоби в зазначений час, або яким вони належали» [23, с. 65]. Слід зазначити, що таким чином є можливість встановлення неповнолітніх осіб, причетних до вчинення незаконного заволодіння транспортними засобами, потерпілих, свідків тощо. Безпосереднє виконання встановлення місцезнаходження радіоелектронного засобу здійснюється із застосуванням спеціальних технічних засобів спеціалістами уповноважених оперативних підрозділів.

Аналіз судово-слідчої практики свідчить, що однією з найбільш розповсюджених НСРД є *аудіо-, відеоконтроль особи*, що згідно зі ст. 260 КПК України «є різновидом втручання у приватне спілкування, яке проводиться без її відома на підставі ухвали слідчого судді, якщо є достатні підстави вважати, що розмови цієї особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю або місцем перебування тощо, можуть містити відомості, які мають значення для досудового розслідування» [2]. Завданням проведення аудіо- та відеоконтролю особи є фіксація та обробка із використанням технічних засобів розмов цих осіб без їх відома або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з їх діяльністю або місцем перебування, виявлення слідів та ознак злочинів, негласного огляду предметів, матеріалів і документів, документування та фіксації знайдених слідів за допомогою технічних засобів.

Передувати проведенню аудіо-, відеоконтролю особи може здійснення окремих заходів під час іншої НСРД – *обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи*, в результаті таємного проникнення до яких можуть бути встановлені приховано технічні засоби аудіо- відеоконтролю особи (п. 5 ч. 1 ст. 267 КПК України), про що обов'язково має бути зазначено у протоколі відповідної НСРД [2]. Згідно з ч. 1 ст. 267 КПК України «слідчий має право обстежити публічно недоступні місця, житло чи інше володіння особи шляхом таємного проникнення в них, у тому числі з використанням технічних засобів, з метою: 1) виявлення і фіксації слідів вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, речей і документів, що

мають значення для їх досудового розслідування; 2) виготовлення копій чи зразків зазначених речей і документів; 3) виявлення та вилучення зразків для дослідження під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину; 4) виявлення осіб, які розшукуються; 5) встановлення технічних засобів аудіо-, відеоконтролю особи»[2].

Проведення цієї НСРД обумовлено необхідністю: виявлення предметів, які мають значення у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх (речові докази, знаряддя вчинення злочину, транспортний засіб і майно здобуте злочинним шляхом), забезпечення збереження доказів, які за наявною інформацією можуть бути знищені до їх вилучення процесуальним шляхом, зокрема, обшуку та інших слідчих (розшукових) дій.

Зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264 КПК України) є негласною слідчою (розшуковою) дією, пов'язаною із втручанням у приватне спілкування. Відповідно до ч. 1 ст. 264 КПК України «пошук, виявлення і фіксація відомостей, що містяться в електронній інформаційній системі або її частин, доступ до електронної інформаційної системи або її частини, а також отримання таких відомостей без відома її власника, володільця або утримувача може здійснюватися на підставі ухвали слідчого судді, якщо є відомості про наявність інформації в електронній інформаційній системі або її частині, що має значення для певного досудового розслідування» [2].

Підставами для проведення зняття інформації з електронних інформаційних систем є відомості про те, що в електронній інформаційній системі або її частині міститься наявна інформація, яка має значення для досудового розслідування. У клопотанні слідчого, узгодженому з прокурором, про дозвіл на зняття інформації з електронних інформаційних систем, поряд із зазначенням відомостей, перелічених у ч. 2 ст. 248 КПК України, додатково повинні бути вказані ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи (найменування електронної інформаційної системи, фізична адреса розташування її файлових серверів та робочих станцій або електронна адреса в мережі Інтернет, її власник, той, хто володіє, або утримувач) та спосіб, яким обмежений доступ до неї [24, с. 74].

Програмне проникнення до електронних інформаційних систем (їх частин) здійснюється шляхом застосування спеціальних програмних продуктів, що забезпечують копіювання інформації, яка обробляється за допомогою комп'ютерної техніки підозрюваного, обвинуваченого, на віддалений комп'ютер, що перебуває у користуванні уповноваженого органу, який проводить цю негласну слідчу (розшукову) дію [25, с. 630].

Інформація, яка міститься у приватному листуванні неповнолітніх в соціальних мережах, може бути використана слідчим для доказування; висунення версій; планування розслідування та підготовки проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, оскільки в приватному листуванні неповнолітніх може знаходитись інформація щодо планування вчинення злочину, час і місце його вчинення, підготовка необхідних для цього знарядь, а також інформація про дорослих осіб, які надавали неповнолітнім консультативну допомогу, підбурювали до вчинення незаконного заволодіння транспортним засобом.

Досить розповсюдженим в діяльності підрозділів Національної поліції України, на думку науковців, є застосування під час розслідування злочинів такої НСРД як *спостереження за особою, річчю або місцем*, оскільки і наразі залишається одним із ефективних засобів інформаційно-пізнавальної діяльності поліцейських органів держав усього світу в боротьбі зі злочинністю [26, с. 103-105; 27, с. 11-16]. Згідно зі ст. 269 КПК України та відомчими нормативними актами «для пошуку, фіксації і перевірки під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину відомостей про особу та її поведінку або тих, з ким ця особа контактує, або певної речі чи місця у публічно доступних місцях може проводитись візуальне спостереження за зазначеними об'єктами або візуальне спостереження з використанням відеозапису, фотографування, спеціальних технічних засобів для спостереження» [2; 16].

Об'єктами *спостереження* під час розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, можуть виступати: неповнолітні підозрювані, які отримали відповідний процесуальний статус; особи, які опосередковано причетні до незаконного заволодіння транспортним засобом; особи, які за оперативної інформації входять до цих груп неповнолітніх, а також їх зв'язки. Спостереження за особою, річчю або місцем за неповнолітніми має свої особливості, які залежать від: досвіду злочинної діяльності конкретного об'єкта спостереження; володіння інформацією щодо форм та методів роботи оперативних підрозділів Національної поліції України; особистих емоційно-психологічних якостей особи.

Аудіо-, відеоконтроль місця, відповідно до ст. 270 КПК України «може здійснюватися під час досудового розслідування тяжкого або особливо тяжкого злочину і полягає у здійсненні прихованої фіксації відомостей за допомогою аудіо-, відеозапису всередині публічно доступних місць, без відома їх власника, володільця або присутніх у цьому місці осіб, за наявності відомостей про те, що розмови і поведінка осіб у цьому місці, а також інші події, що там відбуваються, можуть містити інформацію, яка має значення для кримінального провадження» [2]. Слід зазначити, що така негласна слідча (розшукова) дія може проводитись у випадку наявності інформації про підготовку, час і місце вчинення чергового епізоду злочину з метою проведення операції із затримання злочинців «на гарячому».

Висновки. Підсумовуючи викладене слід зазначити, що під час досудового розслідування законодавством дозволяється використання так званих «спеціальних (негласних) методів розслідування» в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій за постановою слідчого, погодженою з прокурором і після отримання дозволу слідчого судді. Відповідно до положень діючого законодавства, проведення негласних слідчих (розшукових дій), що тимчасово обмежують права та свободи людини, дозволяється виключно під час розслідування тяжких та особливо-тяжких злочинів. Важливо зазначити, що підвищення ефективності виявлення та розслідування незаконного заволодіння транспортними засобами, вчиненими неповнолітніми, залежить від чіткої організації взаємодії слідчих та оперативних підрозділів під час підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вищий антикорупційний суд. Огляд практики Європейського суду з прав людини з питань використання спеціальних методів розслідування злочинів [проведення негласних слідчих (розшукових) дій] та особливостей відкриття матеріалів, які стали підставою для їхнього проведення. (рішення, ухвалені ЄСПЛ та внесені до бази даних HUDOC, за період з 1997 по 2021 роки) Київ. 2022. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/hcac/statistics/reviews/echr_covert.pdf
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рим, 4.XI.1950). *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

4. Протидія незаконному заволодінню транспортними засобами підрозділами Національної поліції України: практичний poradnik з елементами інтерактивних технологій / Бондар В. С., Бочковий О. В., Дудоров О. О., Кривонос М. В., Скляніченко Д. В. та ін. / за ред. д-ра юрид. наук, проф., заслуженого діяча науки і техніки України О. О. Дудорова. Сєверодонецьк: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2020. 311 с.
5. Татаров О. Ю. Окремі проблеми при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 3. С. 69–77.
6. Погорецький М.А., Сергєєва Д.Б. Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): науково-практичний журнал*. К., 2014. С. 137–141.
7. Пчолкін В. Д., Федосова О.В. Правові підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. VI Міжн. наук.- практ. конф. (м. Харків, 20.11.2020 р.)* / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, С. 157–159. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/44886c6b-d013-4a01-a55>
8. Тагієв С.Р., Пузирьов М.С., Івашко С.В. Негласні слідчі (розшукові) дії в умовах війни: окремі теоретичні та практичні аспекти (частина II). *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. №2. С. 454–459.
9. Хоменко І. В. Оцінка вихідних даних під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. № 12, 2022. С. 50–56.
10. Антонюк Н. Висновки ВС щодо відкриття матеріалів НС(Р)Д у порядку ст. 290 КПК. *Закон і бізнес*. 2020 р. URL: https://zib.com.ua/ua/141951/praktika_vs_schodo_vidkritya_materialiv_nsrdu_poryadku_st_290_kpk
11. Білічак О.А. Значення практики ЄСПЛ для ухвалення процесуальних рішень при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Кримінальне процесуальне право*. № 3 (32) 2020. С. 158–169.
12. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
13. Про прокуратуру: Закон України 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
14. Про державну таємницю: Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>
15. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. №2135-XII. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
16. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>
17. Про внесення змін до статті 289 Кримінального кодексу України щодо протидії незаконному заволодінню транспортним засобом: Закон України від 3 вересня 2020 року № 875-IX. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-20#Text>
18. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 р. № 2341-III. *Офіційний веб-портал Верховної Ради України*. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
19. Хоменко І. В. Контроль та нагляд за проведенням негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Юридична наука*, № 1 (103)/2020. Том 2. С. 113–119.
20. Шерудило В. О. Судовий контроль під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування. *Право і суспільство*. 2018. № 3. Ч. 2 С. 310–315.
21. Тагієв С. Р. Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2015. 440 с.
22. Уваров В. Г. Інститут втручання у приватне життя шляхом аудіо-, відеоконтролю. *Право і Безпека*. 2012. № 5. С. 190–194.
23. Піддубний В. В. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо подолання протидії розслідуванню злочинів економічної спрямованості. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Випуск № 1 (22). Том 4. С. 64–68.
24. Єськов С. В. Підстави для втручання у приватне спілкування. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 1. С. 72–77.
25. Manzhai, O., Lysenko, A., Burlaka, I., Vintsuk, V., Chycha, R. Electronic document as a source in criminal proceedings. *International journal of computer science and network security*, 22 (3), 2022. Pp. 629–633.
26. Тарасенко В. Є., Кузьменко О. А. До питання фіксації фактів протиправної діяльності осіб за допомогою засобів негласного візуального контролю. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2014. № 2. С. 103–105.
27. Грібов М. Л. Види візуального спостереження у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 11–16.